

LBRIS

We know
books

**WILLIAM R. FORSTCHEN
BILL FAWCETT**

**CELE
MAI MARI
GAFE
ALE ISTORIEI**

... care au părut inițial o idee bună

Traducere din limba engleză
DIANA MORĂRAȘU

LITERA
București

CUPRINS

<i>Introducere</i>	13
O plimbare neinspirată	
Moartea lui Filip al Macedoniei, secolul al IV-lea î.Hr., Macedonia	15
Dezbină și stăpânește	
Hannibal și dublul consulat, 219 î.Hr., Roma	20
Un atac la stabilitate	
Moarte tiranului, trăiască împăratul, 10 î.Hr., Roma ...	26
Păcatele surorii	
Pierderea personală a unui întreg continent, 1001 d.Hr., Scandinavia	31
Nimic nu este mai rău decât un război idealist	
Cruciadele din Orientul Mijlociu, Ierusalim, 1095	36
În siguranță, cu regrete	
Împăratul Alexios și asediul Antiohiei, Imperiul Bizantin, 1097	44
Arderea bărbilor	
Șahul „Ala“ ad-Din Muhammad și Ginghis Han, Imperiul Khwarezmian, secolul al XIII-lea	49

Iluzie periculoasă

Părintele Ioan și ultima cruciadă, secolul al XIII-lea,
Europa 55

Represiunea duce la revoltă

Masacrul vecerniilor siciliene, 1282, Palermo, Sicilia .. 60

La naiba cu toți șobolanii

O zi neagră pentru pisicile Europei, anii 1300 63

Tunul de dar nu se caută în gura țevii

O atitudine foarte urbană, Constantinopol, 1453 66

O dispensă în plus

Papa refuză să îi acorde lui Henric al VIII-lea a doua
dispensă, 1533, Roma și Anglia 70

O cotitură greșită

O armada intactă se îndreaptă spre nord, 1588,
Armada Spaniolă 74

Cum să pierzi un imperiu

Mercenarii și Revoluția Americană, 1776,
America 80

De la teorie la practică – cum să pierzi un război

Howe și Campania din 1777; Statele Unite, 1777 88

Franța își ia revanșa

Răzbunare cu orice preț?, America, 1780 95

Băieții lui Bligh

Revolta de pe HMS *Bounty*, 1789, două luni
în largul insulei Tahiti 101

Fără aburi

Fulton și Napoleon, Franța, 1800 105

Cum să oferi pe tavă o țară

Invitația mexicană către Austin și prietenii săi,
anii 1800, Texas 109

Alegeți cu grijă căpitanul

Incidentul Somers, 1842, Oceanul Atlantic 113

Marele Dred Scott! Decizia Curții Supreme

a Statelor Unite în cazul Dred Scott,
Washington, DC, 1857 123

Cumpărați produse americane

Colonelul Ripley și puștile englezești Enfield,
Statele Unite, 1860 127

Bărbatul care avea să devină împărat

Afacerea Maximilian, Mexic, 1864 133

Când nu ai calul potrivit

Aproape cea mai mare victorie a lui Custer,
Montana, 1876 138

Prea Wilde pentru binele lui

Oscar Wilde pierde procesul de calomnie și este
arestat pentru indecență, Anglia, 1895 142

Neputință pe mare

Cum să construiești o flotă, să pierzi prieteni,
un război și apoi flota – Imperiul German, 1900 146

Arhiducele se duce la plimbare

Sau cum se prăbușesc piesele de domino,
Sarajevo, 1914 156

Despre ceasuri, stridii și politică

Ceasul Pollen și controlul britanic al tirului artileriei
în Primul Război Mondial, Marea Britanie, 1914 163

Curajul mai presus de puterea de foc

Luptând în ultimul război sau poate în cel dinainte
de 1914, Forța Expediționară Britanică 175

Pentru binele imperiului

Țarul abdică pentru a evita Revoluția Bolșevică,
Moscova, 1917 178

Nebuniile lui Hindenburg și Ludendorff

Războiul submarin nerestricționat,
Germania, 1917 182

Doar pentru a crea probleme

Germania îl introduce pe furiș pe Lenin în Rusia,
Europa, 1917 189

Omoară monstrul din fașă

Dar asigură-te că o faci cum trebuie,
Rusia, 1917-1922 194

Reilly deconspiră „trustul“

Expunerea unei organizații sovietice fantomă,
Moscova, 1926 199

Cum să instruiști un inamic

Rusia și Germania fac o înțelegere, Rusia,
anii 1930 203

Alege-ți cu grijă aliații

Sau cum, uneori, cei mai buni prieteni îți pot fi cei
mai cumpliți dușmani, Germania și Italia, 1939 210

Ridică un fort, dar lasă ușa din spate deschisă

Linia Maginot, Franța, 1939 217

Politica Bushido

Sau cum să începi un război pe care știi
că nu-l poți câștiga, Japonia, 1941 224

„Am crezut că ținta va fi Singapore“

Înaltul Comandament al Armatei SUA subestimează
planurile japoneze, Pearl Harbor, 1941 233

Loial până la capăt

Cui declarăm război, *mein Führer?*,
Germania, 1941 237

Cealaltă Linie Maginot

Germania și Zidul de Vest, Germania, 1944 243

Fără a cere nimic în schimb

Când Roosevelt face prea multe concesii,
Italia, 1945 249

Documentat pentru posteritate

Dovezi documentare naziste prezentate în Procesul
de la Nürnberg, Germania, 1945-1946 252

Păstrează colonia, dar pornește un război

Începuturile războiului de 30 de ani din Indochina,
Franța și America în Indochina, 1945 256

Înapoi, băieți, faceți puțin loc președintelui

Serviciul Secret și protecția președintelui,
Dallas, Texas, 1963 261

Philby – băiatul de aur al Marii Britanii

și cârțița Moscovei
Spionul britanic defectează – omul numărul doi
demascat drept cârțiță sovietică, Moscova, 1963 265

Au sacrificat istoria pentru câțiva metri de bandă

Până la urmă, BBC este o instituție birocratică,
Marea Britanie, 1967 269

Operațiune de dezăpezire

Cum să faci să nu fii ales, Chicago, 1978 273

Cu o oră mai puțin?

Războiul de 100 de ore, Golful Persic, 1990 278

Indice 283

opțiunile posibile, dar din cauza unei mici greșeli de logică sau a unei posibile circumstanțe trecute cu vederea se va dovedi în cele din urmă catastrofală.

Așadar bucurați-vă de o incursiune în erorile istoriei, cu șansa de a vă simți superiori unora dintre cei mai mari lideri din trecut. Dar opriți-vă din când în când și întrebați-vă care dintre deciziile luate astăzi de liderii noștri, cele care par cât se poate de raționale, vor fi incluse în ediția din 2099 a acestei cărți.

BILL FAWCETT

O PLIMBARE NEINSPIRATĂ

MOARTEA LUI FILIP AL MACEDONIEI,
SECOLUL AL IV-LEA Î.HR.,
MACEDONIA

DE WILLIAM R. FORSTCHEN

În cea mai mare parte a domniei sale, Filip al Macedoniei a suferit din cauza unei reputații proaste și a unui accentuat complex de inferioritate. Chiar dacă își transformase regatul în puterea care domina lumea elenă, vecinii săi mult mai civilizați din sud – Corint, Atena, Sparta – încă îi considerau pe el și pe supușii săi niște barbari neciopliți care trăiau în munți. Nici trecutul său, nici înfățișarea sa nu l-au ajutat să fie acceptat de clasa superioară. Mai presus de toate, era un lider militar care-și conducea personal armatele în luptă. Prin urmare, suferise multe răni. Cele mai grave astfel de traume au fost pierderea unui ochi și o lovitură de lance în coapsă. Nici una dintre aceste răni nu se vindecase corespunzător și ambele continuau să supureze. Mai ales piciorul se spune că emana un miros îngrozitor. Se mai zvonea că ar fi săvârșit teribila crimă de matricid pentru a-și netezi calea spre tron.

Viața sa personală a fost la fel de scandaloaasă. Prima lui soție a fost o preoteasă a lui Dionysos, în terminologia

modernă, o prostituată de la templu. La acea vreme, practica era mult mai acceptată, iar ea pretindea că este fiica a unui rege neînsemnat. Dar adevăratul scandal a fost cearta lor publică. I-a născut lui Filip un fiu, pe legendarul Alexandru, apoi a proclamat în fața lumii întregi că nu Filip era tatăl lui, ci mai curând Zeus, care îi vizitase dormitorul sub înfățișarea unui șarpe. Scandalurile politice și sexuale moderne pălesc în comparație cu evenimentele care se petreceau în casa regală din capitala Pella. Filip a fost declarat încornorat de soția sa – vestită că îi plăcea să stea în preajma șerpilor –, iar regele a devenit notoriu pentru dorința sa de a se culca cu oricine era dispus, bărbat sau femeie.

Relația lui cu Alexandru poate fi descrisă drept una de dragoste și ură. Pe de o parte, se pare că au existat momente de sinceră afecțiune între ei. Filip a făcut tot ce i-a stat în putință ca să-l pregătească pentru a conduce, aducându-l pe cel mai renumit învățat al epocii, Aristotel, să-i fie tutore băiatului și dorindu-și nespun ca Alexandru să fie acceptat de intelectualii greci. Cât despre tânărul Alexandru, în prima lui bătălie importantă și-a riscat viața pentru a-și salva tatăl care fusese înconjurat și era pe punctul de a fi doborât. Alexandru s-a pus efectiv între părintele lui și sulizele inamicului.

Pe de altă parte, în egală măsură a înflorit și ura. Resentimentele dintre mama băiatului și rege au mocnit ani de-a rândul și au izbucnit când Filip și-a luat o nouă soție, o fată de seama lui Alexandru. La petrecerea de nuntă, unul dintre tovarășii de beție ai lui Filip a ridicat paharul în cinstea proaspeților căsătoriți și a șansei de a produce un moștenitor legitim la tron. Ca rezultat, tatăl și fiul au ajuns să se ia la ceartă, iar în aceeași noapte Alexandru și mama lui au fugit din oraș, o mișcare înțeleaptă, dat fiind că regele, în furia lui oarbă alimentată de alcool, ar fi putut foarte bine să-i ucidă pe amândoi. Timp de mai bine de un

an a urmat un război civil între tată, soția lui și fiu. În cele din urmă, a fost declarat un armistițiu, iar celor doi li s-a permis să se întoarcă.

Între timp, visul lui Filip de a supune întreaga Grecie, în sfârșit, se înfăptuia. În legendara bătălie de la Chaeronea, din 338 î.Hr., Filip a învins o armată formată din atenieni și tebani de aproape două ori mai mare decât oștirea sa; iar în anul următor la Corint s-a înființat Liga de la Corint, o alianță a tuturor grecilor sub conducerea lui Filip. Deși nu era acceptat ca egal din punct de vedere social, forța armatei sale a făcut din el luptătorul suprem al tuturor grecilor, gata să pornească într-o campanie în Asia împotriva Imperiului Persan.

Alexandru era singurul obstacol. Trimis de regele macedonean pentru a servi ca ambasador, tânărul Alexandru a devenit instantaneu o celebritate, făcând turul Greciei ca un erou triumfător. Contrastul dintre tată și fiu era remarcabil. De această dată, grecii nu aveau de-a face cu un războinic cărunt, mirosind a răni purulente, îmbătrânit de alcool și excese sexuale. Mulți afirmau că tânărul Alexandru părea o întruchipare pământească a unui zeu, chipeș, ager la minte, binevoitor, puternic și agil fizic, extraordinar de inteligent, adevăratul ideal grec de perfecțiune. Vestea turneului plin de succes al lui Alexandru a ajuns la urechile lui Filip și a provocat și mai multă agitație. Bătrânul rege condusesese oștiri și câștigase bătălii și totuși tânărul ambițios părea să primească toată gloria. Mai mult, zvonurile sumbre și îngrijorătoare, răspândite inițial de prima lui soție, Olimpia, erau acum rostite cu glas tare: că prin venele lui Alexandru nu curgea sângele lui Filip, ci mai curând sângele unui zeu.

În vederea pregătirii campaniei din Persia, la Pella urmau să se desfășoare un festival religios și jocuri. Ca rege, Filip era și mare preot și era responsabilitatea lui să meargă în procesiune la templu și apoi către arenă pentru a da

startul festivităților. Urmau să fie prezenți reprezentanții tuturor orașelor-stat ale Greciei, mulți dintre ei călătorind prima oară la Pella. Cetatea s-a întrecut pe sine cu pregătirile, căci Pella nu mai era o capitală barbară și grosolană, ci trebuia acum să se afirme ca noul centru al civilizației și culturii grecești.

Tensiunile generate de festival au fost sporite și de noua soție a lui Filip și de fiul lui nou-născut. Foștii tovarăși de beție ai lui Filip și familia noii sale soții au început să vorbească în gura mare că, în sfârșit, exista un moștenitor adevărat, nepătat de zvonuri de ilegitimitate. Dar mai exista și un zvon care persista. Un fost iubit de-al lui Filip, membru al gărzii sale personale, se certase cu un rival pentru atenția lui Filip. Acest rival fusese ucis recent într-o încăierare, iar ultima sa dorință fusese ca adversarul lui să fie, într-un fel sau altul, umilit. Ultima dorință a rivalului mort avea să fie îndeplinită: fostul iubit al lui Filip a fost invitat la o petrecere, legat și aruncat în stradă pentru a fi abuzat de sclavi și servitori. Când s-a dus la Filip să se plângă și să ceară dreptate, acesta a luat incidentul ca pe o glumă și și-a bătut joc de tânăr în fața întregii curți că nu fusese în stare să se apere. Toate aceste intrigi, comploturi și contracomploturi ajunseseră acum într-un punct critic.

Din nefericire, chiar în acest moment, Filip a profitat de ceea ce el a considerat a fi o idee genială. Sătul de răutățile despre înfățișarea, înclinațiile și pornirile sale tiranice, Filip s-a gândit să meargă în procesiune în stilul grecilor... fără nici o escortă armată. Temându-se mereu să nu fie considerați tirani, conducătorii celor mai multe orașe-stat din Grecia trebuiau să se plimbe pe străzi, să participe la evenimente publice și private ca niște cetățeni obișnuiți: singuri, fără frică, fără arme și, mai presus de toate, fără gărzi. Pentru că numai un rege detestat sau un dictator avea nevoie de astfel de bărbați pentru protecție.

Așa că, în dimineața festivităților, Filip s-a îmbrăcat cu cele mai bune straie ale sale, a pășit în fruntea paradei și a pornit singur, șchiopătând, făcând cu mâna, răspunzând uralelor mulțimii. Era un gest măreț, care, fără doar și poate, a atras comentariile pozitive ale observatorilor străini și... l-a costat viața. Când a pășit în tunelul care ducea în arenă, a fost surprins de fostul său amant părăsit, care a scos un pumnal și l-a înfipt în pieptul lui Filip. Clătinându-se, Filip a ieșit în arenă și s-a prăbușit într-o baltă de sânge.

Nefericitul asasin a murit el însuși în câteva secunde, doborât la pământ de prietenii lui Alexandru și făcut bucăți. În câteva ore, noua soție a lui Filip și-a găsit și ea sfârșitul. Fosta soție, Olimpia, plină de ură, a încolțit-o, i-a explicat că sinuciderea este o variantă mult mai blândă decât o execuție dureroasă și a supravegheat ea însăși moartea tinerei și a bebelușului ei. Până la sfârșitul zilei, Alexandru își asigurase tronul.

Conspirație? Istoricii vremii – care au scris în timpul domniei lui Alexandru cel Mare – l-au absolvit de orice vină, lăsând însă cazul împotriva Olimpiei ceva mai deschis. Cel puțin Filip și-a impus punctul de vedere în lupta sa pentru acceptare socială: a murit ca un grec adevărat, fără nici o gardă în preajmă care să-i sară în ajutor.

DEZBINĂ ȘI STĂPÂNEȘTE

HANNIBAL ȘI DUBLUL CONSULAT,
219 î.Hr., ROMA

DE WILLIAM R. FORSTCHEN

În zorii Republicii, romanii au văzut clar contractul care exista între un popor și guvernul său. Prin însăși natura sa, un guvern, oricât de bine conceput ar fi, va încerca întotdeauna să uzurpe libertățile cetățenilor, fie chiar și numai din convingerea inofensivă că guvernul știe mai bine. Totuși, pentru a asigura ordinea socială, un guvern trebuie să primească anumite puteri – sacrificarea libertăților pentru binele comun. Când au analizat conducerea executivă, romanii s-au temut că un singur om puternic, ocupând o asemenea poziție, și mai ales în calitate de comandant suprem în timp de război, ar putea cu ușurință să se transforme în dictator. Astfel, a apărut sistemul roman în care erau aleși doi consuli care îndeplineau mandate de un an.

Părea o soluție practică, întrucât, pentru a face orice, între cei doi trebuia să existe un acord deplin. Regula era ca, în timp de război, un singur consul să fie desemnat drept „consul de război“. Acesta mergea pe câmpul de luptă cu armatele și prelua comanda trupelor, iar celălalt consul rămânea la Roma și se ocupa de treburile statului. Tot acesta din

urmă deținea controlul asupra gărzii locale și a trupelor din jurul Romei, asigurând un echilibru în eventualitatea în care consulul care conducea armata ar fi avut tendințe megalomane în timp ce era plecat la război. Singura problemă era că împărțirea sarcinilor între cei doi consuli se baza pe o decizie reciprocă a celor doi bărbați, nu era un rol repartizat. Pentru romani aceasta era o idee excelentă. Chiar dacă în Senat apărea o facțiune care să susțină o lovitură de stat, ar fi fost imposibil să desemneze consulul care conducea armata în timp de război. Celălalt consul putea oricând să blocheze această numire. În cazul în care apărea un astfel de impas, practica acceptată era ca *ambii* consuli să intre pe câmpul de luptă și să exercite comanda în zile alternative. Logica era următoarea: mai bine o comandă împărțită decât un singur comandant cu ambiții dictatoriale.

Sistemul funcționa de ani buni fără prea multe probleme. Tendința era pur și simplu de a împărți conducerea între război și casă, lucru care a funcționat cu succes ani de-a rândul. De fapt, Roma devenise puterea dominantă în peninsula italică și, pe la jumătatea secolului al III-lea î.Hr., învinsese marea rivală maritimă Cartagina în primul dintre cele trei războaie. După înfrângerea din 241 î.Hr., Cartagina a rămas dornică de revanșă. În 219 î.Hr., o armată cartagineză condusă de Hannibal a lansat o ofensivă pornind din Spania. În doi ani, această armată i-a înfrânt pe romani în mai multe ciocniri, a forțat trecerea peste Alpi și a anihilat o armată romană de 40 000 de oameni în victoria de la lacul Trasimene, la mai puțin de o săptămână de marș de porțile Romei.

Acest lucru a generat panică, teamă că Hannibal va ajunge în curând în cetate. O scurtă amânare a fost obținută de abilul strateg roman Quintus Fabius, care a condus o serie strălucită de acțiuni de ariergardă. Folosind tactica de pârjolire a pământului, l-a privat pe Hannibal de proviziile

esențiale, a atacat spatele liniilor cartagineze și, în general, a purtat un război neconvențional. Acesta era un lucru atipic pentru romani, care obișnuiau să gândească în termeni de ofensivă directă, motiv pentru care Fabius, a cărui strategie strălucită va rămâne în istorie ca „tacticile fabiene”, a fost înlăturat de la putere.

Roma a numit doi consuli noi pentru 216 î.Hr.: Lucius Aemilius Paulus și Gaius Terentius Varro. Paulus, cel mai în vârstă dintre cei doi, era priceput la război, cunoscut pentru prudența și profesionalismul său. Varro era exact opusul: entuziast, nu avea răbdare să asculte sfatul celorlalți și dornic de glorie.

În anul în care Fabius câștigase războiul pentru Roma avusese loc o mobilizare masivă; Roma reușise să creeze și să antreneze o armată nouă de peste 80 000 de oameni. Deși încă nu aveau experiență în luptă, rândurile soldaților erau completate de veterani ai ultimului război și de supraviețuitori ai campaniilor anterioare. Există convingerea că, grație acestei forțe copleșitoare, Hannibal, care acum făcea manevre în sudul Italiei, putea fi încolțit și distrus.

Împărțirea puterii executive a generat în acest punct o problemă în legătură cu cine avea să meargă pe câmpul de luptă și cine avea să stea acasă. Bunul-simț care de obicei avea câștig de cauză nu a funcționat de data asta. Paulus avea experiență și era alegerea firească pentru a conduce armata în luptă. Era singurul care conștientiza pericolul pe care îl reprezenta Hannibal. Nu era un dușman care câștigase printr-un noroc chior. Chiar dacă ar fi fost obligat să lupte pe un teren nefavorabil și ar fi fost depășit numeric, tot ar fi fost un inamic greu de învins.

Varro s-a opus vehement. Credea că este la fel de capabil ca Paulus și, în plus, că Paulus ar trebui să rămână acasă și să comande rezervele. A argumentat că bătrânul era prea prudent pentru acest gen de război și că Roma avea nevoie

de o campanie de atac fulgerătoare și agresivă, folosindu-și superioritatea numerică zdrobitoare. Varro voia să trimită capul lui Hannibal înapoi în Cartagina pentru a-i avertiza pe cartaginezi că el și restul armatei romane veneau să pună capăt acestui război o dată pentru totdeauna.

Nu exista nici o cale ca Varro să-l lase pe Paulus săculeagă laurii unei victorii ușoare și absolut nici o șansă ca Paulus să-i permită lui Varro să decidă soarta a peste 80 000 de oameni. În cele din urmă, au hotărât să meargă amândoi și să împartă comanda.

Așa că în vara lui 216 î.Hr., cea mai mare armată pe care Roma o avusese vreodată până la acea dată a pornit spre sud. Hannibal aștepta. Pe măsură ce se apropiau de dușman, o parte din bravada lui Varro a dispărut. Poate datorită discuțiilor cu Paulus sau poate că a conștientizat treptat că a conduce o armată și un întreg război însemna mult mai mult decât să dai indicații și să strigi „la atac”. Și, cu cât se apropiau mai mult de zona controlată de Hannibal, Varro a început să dea semne de prudență. În zilele în care era la comandă, avea tendința de a asculta ce avea Paulus de spus despre manevrele din ziua respectivă. Paulus și-a dat seama că beneficiau de avantajul numeric. Șmecheria era să-l aducă pe Hannibal să lupte pe un teren unde această superioritate numerică să aibă un impact decisiv, unde existau linii de retragere sigure dacă ceva ar fi mers prost și unde să poată anticipa fiecare mișcare a lui Hannibal.

Dar romanii nu erau pregătiți pentru mișcarea care a urmat. Trecând în spatele lor, Hannibal a făcut un marș forțat pe timp de noapte și a atacat un depozit de provizii roman în apropierea orașului Cannae. După ce l-a cucerit, a traversat un râu din apropiere și apoi s-a poziționat cu spatele la râu. A planificat manevra astfel încât să coincidă cu ziua în care Varro era la comandă.